

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

જીતેન્દ્ર રામ ઉર્ફે જીતુ

વિરુદ્ધ

ઝારખંડ રાજ્ય

એપ્રિલ ૨૫, ૨૦૦૬

[ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એસ. બી. સિન્હા અને ન્યાયમૂર્તિ શ્રી પી. કે.

બાલાસુબ્રમણ્યને]

બિહાર બાળ અધિનિયમ, ૧૯૮૨:

કલમ ૩૨(૧) – આરોપી બાળ છે કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે તેની ઉંમર

અંગે પૂછપરછ – કલમ – ૩૦૨ અને ૨૦૧ આઈ.પી.સી. હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં

આવેલ આરોપી- ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા પુષ્ટિ કરાયેલ દોષિત ઠેરવવામાં આવેલ દોષ- સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ એવી અરજી ઉઠાવવામાં આવી હતી કે ગુનો કરતી વખતે આરોપી સગીર હતો-કેદ કરાયેલ, કારણ કે ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ આવી કોઈ અરજી ઉઠાવવામાં આવી ન હતી, તે આરોપીની ઉંમરના પ્રશ્નમાં ગયો ન હતો- રેકૉર્ડ પર કોઈ સામગ્રીના અભાવે. સુપ્રીમ કોર્ટ ગુનો કર્યાની તારીખે આરોપીની ઉંમર નક્કી કરી શકતી નથી - ગુનો કર્યાની તારીખે આરોપીની ઉંમર નક્કી કરવા માટે ટ્રાયલ કોર્ટને સોંપવામાં આવેલ મામલો . - જો તે બાળક અને/અથવા કિશોર હોવાનું જણાશે, તો ટ્રાયલ કોર્ટ તેની સાથે તે મુજબ કાર્યવાહી કરશે - અન્યથા, દોષિત ઠેરવવામાં આવશે - ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ - કલમ- ૩૦૨ અને ૨૦૧ - કિશોર ન્યાય અધિનિયમ, ૧૯૮૬ - કલમ ૨ (એચ)

અપીલકર્તાને આઈ. પી. સી. ની કલમ-૩૦૫ અને ૨૦૧ હેઠળ સજાપાત્ર ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો. ઉચ્ચ અદાલતે દોષિત ઠેરવવા અને આજીવન કેદની સજાને સમર્થન આપ્યું હતું.

વર્તમાન અપીલમાં, આરોપી વતી ઉઠાવવામાં આવેલી એકમાત્ર દલીલ એ હતી કે ગુનો કરતી વખતે, તે બિહારના બાળકોના અર્થમાં સગીર હતો. કિશોર ન્યાય અધિનિયમ, ૧૯૮૨ અને કિશોર ન્યાય અધિનિયમ, ૧૯૮૬ ની કલમ-

૨ (એચ) ના અર્થમાં કિશોર અને તેથી, તે મુજબ રક્ષણ મેળવવા માટે હકદાર હતો.મામલાના ગુણદોષ પર કોઈ રજૂઆત કરવામાં આવી ન હતી.

અપીલને મંજૂરી આપવી અને મામલાને ટ્રાયલ કોર્ટમાં મોકલવી, અદાલતે

ઠેરવવેલ કે:૧.૧.ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ, અપીલકર્તાએ કોઈ દલીલ કરી ન હતી કે તે કિશોર છે. એ વાત સાચી છે કે, પ્રથમ વખત જામીન માટે અરજી કરતી વખતે આવી અરજી કરવામાં આવી હતી; પરંતુ હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશના અવલોકન પરથી એવું જણાય છે કે, અપીલકર્તા પોતે બાળક હતો તે એકમાત્ર આધાર ન હતો જેના પર અપીલકર્તાને જામીન આપવાનો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.અપીલકર્તા દ્વારા કોઈ અરજી લેવામાં આવી ન હોવાની ગેરહાજરીમાં, તે વિવાદિત નથી, કે અદાલતે અપીલકર્તાની ઉંમરના સંદર્ભમાં કોઈ પણ તબક્કે પ્રશ્નમાં પ્રવેશ કર્યો ન હતો.[૨૯૦-એ-બી; ઇ]

૧.૨.બિહાર બાળ અધિનિયમ, ૧૯૮૨ ની કલમ ૩૨ એ સક્ષમ અધિકારી પર બાળક દેખાતી વ્યક્તિની ઉંમર અંગે તપાસ કરવાની ફરજ લાદી છે, પરંતુ આવી કોઈ પૂછપરછ કરવામાં આવી ન હતી કારણ કે આવી કોઈ દલીલ ઉઠાવવામાં આવી ન હતી. તે સમયે, અદાલતને કદાચ એવું પણ લાગ્યું ન હોત કે આરોપી બાળક હતો. જો કે, ફાયદાકારક કાયદાની જોગવાઈઓ સામાન્ય રીતે

લાગુ થવી જોઈએ. પરંતુ, રેકૉર્ડ પર કોઈ સામગ્રીના અભાવે, આ અદાલત એવા ચોક્કસ નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકતી નથી કે ગુનાની તારીખે અપીલકર્તા બિહાર કાયદાના અર્થ મુજબ બાળક હતો. [૨૯૧-એ; સી-ડી]

ભોલા ભગત વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય, [૧૯૯૭] ૮ એસ. સી. સી. ૭૨૦ પર આધાર રાખ્યો હતો.

ઝાકરિયસ લાકરા અને અન્યો વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ જંડિયા અને અન્ય, (૨૦૦૫) ૩ એસસીસી ૧૬૧; રૂપા અશોક હુર્ડા વિરુદ્ધ અશોક હુર્ડા, (૨૦૦૨) ૪ એસસીસી ૩૮૮; રામદેવ ચૌહાણ ઉર્ફે રાજ નૈહ વિરુદ્ધ આસામ રાજ્ય, [૨૦૦૧] ૫ એસસીસી ૭૧૪; કૃષ્ણ ભગવાન વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય, (૧૯૮૯) પીએલજેઆર ૫૦૭; ગોપીનાથ ઘોષ વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, [૧૯૮૪] પૂરક એસસીસી ૨૨૮ અને રાજ સિંહ વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય, [૨૦૦૦] ૬ એસસીસી ૭૫૯, નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

૧.૩ ગુનો થયાની તારીખે અપીલકર્તાની ઉંમરનું નિર્ધારણ સેશન્સ જજ દ્વારા નવેસરથી કરવું જોઈએ; અને જો તે કાયદા અને કિશોર ન્યાય અધિનિયમના અર્થમાં બાળક અને/અથવા કિશોર હોવાનું જણાય તો ટ્રાયલ કોર્ટ

તેની સાથે તે મુજબ કાર્યવાહી કરશે નહિંતર હાલની સજા માન્ય રહેશે, કારણ કે ટ્રાયલ કોર્ટ અને હાઈકોર્ટના ચુકાદાઓમાં કોઈ ખામી જોવા મળતી નથી.

[૨૯૧-સી; ૨૯૪-સી-ડી]

ક્રિમિનલ અપીલેટ જ્યુરિસડિક્શન:ફોજદારી અપીલ નંબર ૪૮૯/૨૦૦૬.

ફોજદારી અપીલ નંબર ૫૫/૨૦૦૩ માં ઝારખંડ હાઈકોર્ટના તારીખ ૨૦/૦૬/૨૦૦૩ ના અંતિમ ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તા માટે શેખર પ્રિત ઝા, એ. સી.

પ્રતિવાદી માટે ભારતી ત્યાગી અને વિશ્વજીત સિંહ.

અદાલતનો ચુકાદો આમના દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

ન્યાયમૂર્તિશ્રી એસ. બી. સિંહા.પરવાનગી આપવામાં આવી છે.

અહીં અપીલકર્તાને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ (ટૂંકમાં, આઈ. પી. સી.) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો અને આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી.

ફરિયાદી પક્ષનો કેસ નીચે મુજબ છે:

૧૯/૧૧/૧૯૮૫ ના રોજ લગભગ ૨-૦૦ વાગ્યે માહિતી આપનાર લાલ હરે મુરારી નાથ સહદેવ દ્વારા પ્રાથમિક માહિતી અહેવાલ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. જેમાં આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો કે, આગલા દિવસે એટલે કે ૧૮/૧૧/૧૯૮૫ ના રોજ સવારે ૭-૩૦ વાગ્યે મૃતક ફગુઆ મહતો પોતાના પાંચ બળદને અન્ય ગ્રામજનોના ઢોર સાથે ચરાવવા માટે લઈ ગયો હતો, કારણ કે તે પશુપાલક હતો.તે બળદોને ચરાઈને વહેલા લાવ્યા હતા. માહિતી આપનારને તે સાંજે તેના બે બળદ મળ્યા ન હોવાનું કહેવાય છે. તેમણે આ વિશે પૂછપરછ કરી; ત્યારબાદ ફગુઆ મહતોએ તેમને જણાવ્યું કે બે બળદ જીતેન્દ્ર રામ ઉર્ફે જીતુ હરિઝન, જે અહીં અપીલકર્તા છે, ડાંગર કાપવા બદલ લઈ ગયા છે.તે આરોપીના ઘરે ગયો, જેણે ઉપરોક્ત બે બળદ લેવાનો ઇનકાર કર્યો. જો કે, લખન લોહાર (ફરિયાદી સાક્ષી-૧૩) એ તે જ સાંજે લગભગ ૦૭-૩૦ વાગ્યે પ્રથમ માહિતી આપનારના પિતરાઈ ભાઈ લાલ રણવિજય નાથ સહદેવ (ફરિયાદી સાક્ષી-૮) ને જાણ કરી કે અહીં અપીલકર્તાએ બજારમાં ઉક્ત બળદ સાહબાન અંસારી અને હનીફ અંસારીને વેચી દીધા હતા, જેમણે પોતાને અનુક્રમે ફરિયાદ

પક્ષના સાક્ષી-૧૮ અને ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષી-૧૯ તરીકે રજૂ કર્યા હતા. જોકે, અપીલકર્તાએ ઉપરોક્ત વ્યક્તિઓને બે બળદો વેચવાનો ઇનકાર કર્યો હતો અને પ્રથમ માહિતી આપનારને ધમકી આપી હતી. ફગુઆ મહતો ગુમ થઈ ગયા હતા. જ્યારે પ્રથમ માહિતી આપનાર હનીફ અંસારી અને સાહબાન અંસારીના ઘરે ગયો, ત્યારે તેને જાણ કરવામાં આવી કે, અપીલકર્તા ઉપરોક્ત બે બળદ લઈ ગયા છે અને તેની સાયકલ સુરક્ષા તરીકે રાખી છે. ફગુઆ મહતોને કંઈક થયું હોવાની શંકાના આધારે, શોધખોળ કરવામાં આવી અને અપીલકર્તાને ગામની શાળામાં લાવવામાં આવ્યો. તેની પૂછપરછ કરવામાં આવી હતી, જેમાં તેણે ફગુઆ મહતોની હત્યા કરી હોવાનું અને તેના મૃતદેહને 'ચામૌથા નદી તેતરદહત' ના ખાડામાં છુપાવી દીધાનું કબૂલ્યું હોવાનું કહેવાય છે. અપીલકર્તાના નિવેદનના આધારે કાર્યવાહી કરતા, લગભગ ૧૦૦ ગ્રામજનો ઘટના સ્થળે પહોંચ્યા હોવાનું કહેવાય છે જ્યાં અપીલકર્તા દ્વારા કથિત રીતે ફગુઆ મહતોના મૃતદેહને છુપાવવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ અપીલકર્તાને મુખિયા લાલ ગોપાલ નાથ સહદેવને સોંપવામાં આવ્યો, જેમણે ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષી-૫ તરીકે પોતાની જાતને રજૂ કરી. કથિત સાક્ષી સમક્ષ પણ અપીલકર્તાએ પોતાનો ગુનો કબૂલ કર્યો હોવાનું કહેવાય છે. ત્યારબાદ પ્રથમ માહિતી અહેવાલ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. ટ્રાયલમાં આખરે તેને દોષી ઠેરવવામાં આવ્યો હતો.

તેમના દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ પણ ફગાવી દેવામાં આવી હતી. એટલે તે આપણી સામે છે.

અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ શ્રી શેખર પ્રિત ઝા દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી એકમાત્ર દલીલ એ છે કે ઉપરોક્ત અપરાધની તારીખ પર અપીલકર્તા બિહાર બાળ અધિનિયમ, ૧૯૮૨ (ટૂંકમાં, 'અધિનિયમ') ની જોગવાઈઓના અર્થમાં સગીર હતો. વિદ્વાન વકીલ દલીલ કરશે કે, અપીલકર્તાએ પ્રથમ તક પર તેની ઉંમર જાહેર કરી હતી, એટલે કે, જ્યારે જામીન અરજી પટના હાઈકોર્ટ સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવી હતી અને અન્ય બાબતોની સાથે, ઉપરોક્ત નિવેદન પર અથવા તેના આધારે આધાર રાખીને તેને ૦૯/૦૫/૧૯૮૬ ના આદેશ દ્વારા જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવ્યો હતો. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા (સી. આર. પી. સી.) ની કલમ ૩૧૩ હેઠળ માન્ય ટ્રાયલ જજ દ્વારા અપીલકર્તાની તપાસ કરવામાં આવી હોવા છતાં તેની ઉંમર ૨૮ વર્ષ હોવાનો અંદાજ હતો. ઉચ્ચ અદાલતે તેના વિવાદિત ચુકાદામાં એ અસર માટે કરવામાં આવેલી રજૂઆતોની પણ નોંધ લીધી હતી કે જ્યારે અપીલકર્તાની કલમ ૩૧૩ સીઆરપીસી હેઠળ તપાસ કરવામાં આવી રહી હતી. ત્યારે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા ૨૮ વર્ષની ઉંમરના ઉપરોક્ત અંદાજને ધ્યાનમાં રાખીને તે ગુનાની તારીખ મુજબ કિશોર હતો જે ૧૮/૧૧/૧૯૮૫ છે. જોકે, આ પ્રશ્ન હાઈકોર્ટ દ્વારા પૂછવામાં આવ્યો નથી.

વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા અનુસાર જો એકવાર એવું જાણવા મળે કે અપીલકર્તા કિશોર ન્યાય અધિનિયમ, ૧૯૮૬ની કલમ ૨ (એચ) ના અર્થમાં કિશોર હતો અથવા કાયદાની જોગવાઈઓ હેઠળ બાળક હતો, તો તે તે હેઠળ રક્ષણ મેળવવા માટે હકદાર હતો અને આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, તેને કાયદાની કલમ- ૧૧ની દ્રષ્ટિએ કલમ ૯, અથવા કલમ -૧૦ની દ્રષ્ટિએ વિશેષ ગૃહ અથવા નિરીક્ષણ ગૃહમાં પણ મોકલી શકાયો હોત અને કોઈ પણ સંજોગોમાં તેને આજીવન કેદની સજા થઈ શકી ન હોત.

વધુમાં, તે માત્ર કિશોર અદાલત જ હતી, જે તેની વિરુદ્ધ આદેશ પસાર કરવા માટે સક્ષમ હતી અને આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને અપીલકર્તા સામે આપવામાં આવેલ દોષિત ઠેરવવામાં આવેલ અને સજા આપવામાં આવેલ સમગ્ર ચુકાદો કાયદાની દ્રષ્ટિએ અયોગ્ય ગણાશે.

વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અદાલત દ્વારા ઉંમરનો અંદાજ અંતિમ અને બંધનકર્તા છે અને આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, અપીલકર્તાને આજીવન કેદની સજા ફટકારી શકાય નહીં.

જ્યારે ગુનો થયો હતો, ત્યારે કિશોર ન્યાય અધિનિયમ, ૧૯૮૬ અમલમાં આવ્યો ન હતો, તેથી તેની જોગવાઈઓનો કોઈ ઉપયોગ થતો ન હતો; જોકે, આ કેસમાં બિહાર ચિલ્ડ્રન એક્ટ, ૧૯૮૨ લાગુ પડતો હતો.ઉપરોક્ત કાયદાની જોગવાઈઓના સંદર્ભમાં, બાળકનો અર્થ એ છે કે, એક છોકરો કે જેણે ૧૬ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરી નથી.

બાળ અદાલતની રચના કાયદાની કલમ ૫ હેઠળ થવાની હતી, પરંતુ તે વિવાદમાં નથી કે આવી અદાલતની રચના સંબંધિત સમયે કરવામાં આવી ન હતી. કિશોર ન્યાય (બાળકોની સંભાળ અને સંરક્ષણ) અધિનિયમ, ૨૦૦૦ની જોગવાઈઓ ઝારખંડ રાજ્યમાં જુલાઈ ૨૦૦૫માં અથવા તેની આસપાસ જ લાગુ કરવામાં આવી હોવાનું જણાય છે.ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ, અપીલકર્તાએ કોઈ દલીલ કરી ન હતી કે તે કિશોર છે.એ વાત સાચી છે કે જામીન માટે અરજી કરતી વખતે પહેલી વાર આવી દલીલ ઉઠાવવામાં આવી હતી; પરંતુ પટના હાઈકોર્ટ દ્વારા ૦૬/૦૫/૧૯૮૬ ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશનું અવલોકન કરવાથી એવું લાગે છે કે અપીલકર્તા પોતે બાળક હોવાના આધાર પર જ અપીલકર્તાને જામીન આપવાનો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો ન હતો.૦૬/૦૫/૧૯૮૬ તારીખનો આદેશ નીચે મુજબ છે:

"અરજદાર અને રાજ્ય માટે વિદ્વાન વકીલ સાંભળ્યા.

એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલી વધારાની ન્યાયિક કબૂલાત સિવાય કોઈ પુરાવા નથી અને અરજદારે તે સ્થળ તરફ ધ્યાન દોર્યું હતું જ્યાંથી મૃતદેહ મળી આવ્યો હતો.

વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજદારની ઉંમર ૧૬ વર્ષથી ઓછી છે.

આ સંજોગોમાં, અરજદારને ભદ્રા પી.એસ. કેસ નં. ૩૩/૮૫ (જી.આર. ૨૯૪/૮૫) માં શ્રી ડી.ડી. ગુરુ, ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ, લોહરદગાના સંતોષ માટે ૮,૦૦૦ રૂપિયાના જામીન બોન્ડ અને સમાન રકમના બે જામીન પર જામીન મુક્ત કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

અપીલકર્તાની કલમ ૩૧૩ સીઆરપીસી હેઠળ તપાસ કરવામાં આવી હતી જ્યાં તેની ઉંમર ૨૮ વર્ષ હોવાનો અંદાજ હતો. ૦૯/૦૪/૧૯૯૯ ના રોજ ટ્રાયલ કોર્ટે ફરીથી ૨૮ વર્ષનો અંદાજ નોંધાવ્યો હતો. ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદામાં ફરીથી ઉપરોક્ત વચનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો.

અપીલકર્તા દ્વારા કોઈ અરજી લેવામાં આવી ન હોવાની ગેરહાજરીમાં, તે વિવાદિત નથી, કે અદાલત અપીલકર્તાની ઉંમરના સંદર્ભમાં કોઈ પણ તબક્કે પ્રશ્નમાં ગઈ ન હતી.

કાયદાની કલમ ૩૨ની પેટા-કલમ (૧) નીચેની શરતોમાં વચની ધારણા અને નિર્ધારણની જોગવાઈ કરે છે:

"૩૨ વચની ધારણા અને નિર્ધારણ.- (૧) જ્યાં સક્ષમ અધિકારીને એવું લાગે કે આ કાયદાની કોઈપણ જોગવાઈઓ હેઠળ (પુરાવા આપવાના હેતુ સિવાય) તેની સમક્ષ લાવવામાં આવેલી વ્યક્તિ બાળક છે, ત્યારે સક્ષમ અધિકારી તે વ્યક્તિની ઉંમર અંગે યોગ્ય તપાસ કરશે અને તે હેતુ માટે જરૂરી પુરાવા લેશે અને તે વ્યક્તિ બાળક છે કે નહીં તે અંગે તારણો નોંધશે.

તેથી, કાયદાએ સક્ષમ અધિકારી પર એ ફરજ લાદી છે કે તે તે વ્યક્તિની ઉંમર અંગે તપાસ કરે જે તેને બાળક લાગે છે.જોકે, આવી કોઈ પૂછપરછ કરવામાં આવી ન હતી કારણ કે આવી કોઈ દલીલ ઉઠાવવામાં આવી ન હતી. તે સમયે, અદાલતને કદાચ એવું પણ લાગ્યું ન હોત કે અપીલકર્તા બાળક હતો.કાયદાની કલમ-૩૩ માં ઉપરોક્ત કાયદાની કલમ-૩૨ હેઠળ આદેશ આપતી વખતે ધ્યાનમાં લેવા જરૂરી સંજોગો દર્શાવવામાં આવ્યા છે. ૧૯૯૯ માં, સ્પષ્ટપણે ટ્રાયલ કોર્ટે કાયદાની જોગવાઈઓ અનુસાર તેમની ઉંમરનો અંદાજ કાઢવાના પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યો ન હતો.

અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે મામલાની યોગ્યતા પર કોઈ રજૂઆત કરી નથી. જો કે, અમે માન્ય ટ્રાયલ જજ અને હાઈકોર્ટના ચુકાદાઓમાંથી પસાર થયા છીએ અને અમને તેમાં કોઈ નબળાઈ દેખાતી નથી.

લાભદાયી કાયદાની જોગવાઈઓ સામાન્ય રીતે લાગુ થવી જોઈએ.જો કે, આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે અપીલકર્તા સાક્ષર છે.કદાચ તે કોઈ શાળામાં ભણ્યો હશે.જો કે, તેમની જન્મ તારીખનું કોઈ પ્રમાણપત્ર અથવા તેમની જન્મ તારીખના સંદર્ભમાં અન્ય કોઈ પુરાવા રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ નથી.અદાલતના અંદાજ સિવાય અન્ય કોઈ સામગ્રી અમારા ધ્યાનમાં લાવવામાં આવી નથી. રેકૉર્ડ

પર કોઈ સામગ્રીના અભાવે, અમે ચોક્કસ નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકતા નથી કે ગુનો કર્યાની તારીખે અપીલકર્તા ઉપરોક્ત કાયદાના અર્થ મુજબ બાળક હતો.

કૃષ્ણ ભગવાન વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય [(૧૯૮૯) પી. એલ. જે. આર. ૫૦૭] માં, ન્યાયમૂર્તિશ્રી એન.પી. સિંહ, (જેમ કે તે સમયે ન્યાયમૂર્તિ તરીકે), પટના હાઈકોર્ટની પૂર્ણ બેંચ તરફથી બોલતા, અભિપ્રાય આપ્યો:

"કલમ ૩૨ કિશોર અદાલતને ગુનો થયાની તારીખે આરોપીની ઉંમરના સંદર્ભમાં યોગ્ય તપાસ કરવાની સત્તા આપે છે અને તે હેતુ માટે આવી અદાલતે જરૂરી પુરાવા લેવાના હોય છે અને આરોપી સગીર હતો કે નહીં તે નોંધવાનું હોય છે."એ નોંધવાની જરૂર નથી કે આ અદાલત માટે ગુનો થયાની તારીખે આરોપીની ઉંમર નક્કી કરવી શક્ય નથી કારણ કે તે રજૂ કરવાના પુરાવા અને તેના સમર્થનમાં રજૂ કરવામાં આવતી અન્ય સામગ્રીના આધારે નક્કી કરવાની હોય છે.આ નિર્ણય ફક્ત આ અદાલત સમક્ષ રજૂ કરાયેલા ડોક્ટરોના લેખિત અભિપ્રાય પર આધારિત ન હોવો જોઈએ.ફરિયાદ પક્ષને એવા તબીબી અથવા ફોરેન્સિક નિષ્ણાતોની ઉલટતપાસ કરવાનો અધિકાર છે જેમણે આરોપીની ઉંમર વિશે પોતાનો અભિપ્રાય આપ્યો છે જેથી તે સાબિત કરી

શકાય કે ગુનો થયો તે તારીખે આરોપી સગીર નહોતો.આ જરૂરી છે કારણ કે લગભગ તમામ કેસોમાં અપીલ અદાલત સમક્ષ અરજી લેવામાં આવે ત્યાં સુધીમાં સંબંધિત આરોપી સગીર રહેવાનું બંધ કરી દેતો હોવો જોઈએ કારણ કે સમય વીતી જવાથી અપીલ કોર્ટ તેમજ કિશોર અદાલત માટે ગુનો થયો ત્યારે તેની ઉંમર કેટલી હતી તે નક્કી કરવું વધુ મુશ્કેલ બની ગયું હતું.મારા મતે, આવી સ્થિતિમાં, કિશોર અદાલત સહિતની અદાલતોએ આરોપીઓને ગંભીર ગુનાઓમાં દોષિત ઠેરવવા જોઈએ, મેડિકલ બોર્ડ દ્વારા તપાસ કરાવવી જોઈએ અને મેડિકલ બોર્ડના અભિપ્રાય સહિત રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીના આધારે આવા આરોપીઓની ઉંમર નક્કી કરવી જોઈએ.એકવાર વિધાનસભાએ કિશોરોને સુનાવણી અને દોષિત ઠેરવવાના સંદર્ભમાં વિશેષ સારવાર આપવા માટે કાયદો ઘડી કાઢ્યો હોય, તો અદાલતે આવા કાયદાનું સંચાલન કરતી વખતે ઈર્ષ્યા કરવી જોઈએ જેથી ગુનેગાર કિશોરો આવા કાયદાની જોગવાઈઓનો સંપૂર્ણ લાભ મેળવી શકે, પરંતુ તે જ સમયે, અદાલતોની ફરજ છે કે કિશોરો માટે બનાવાયેલ જોગવાઈઓનો લાભ એવા અનૈતિક વ્યક્તિઓ દ્વારા ન લેવામાં આવે, જેમને જઘન્ય અને ગંભીર ગુનાઓ કરવા બદલ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હોય અને કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હોય, અને તેઓ પ્રાપ્ત

પ્રમાણપત્રોના આધારે પોતાને બાળકો અથવા કિશોર તરીકે જાહેર કરી શકે.મારા મતે, જો આ અદાલતમાં પહેલી વાર એવી દલીલ કરવામાં આવે કે ગુનો થયો તે દિવસે આરોપી બાળક કે કિશોર હતો, તો આ અદાલતે કિશોર કાયદાની કલમ ૨૬ મુજબ અપીલની સુનાવણી આગળ વધારવી જોઈએ અને આવા આરોપી સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપના સંદર્ભમાં તારણો નોંધવા જોઈએ.જો આવા આરોપીને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવે, તો સંબંધિત તારીખે આરોપી બાળક હોવા અંગે કોઈ તપાસ કરવાનો પ્રશ્ન જ નથી, પરંતુ, જો નીચે આપેલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા અપરાધના તારણો માન્ય કરવામાં આવે અને આ અદાલત રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીના આધારે પ્રથમ દષ્ટિએ સંતુષ્ટ થાય કે ગુનો થયો તે તારીખે આરોપી સંબંધિત કાયદાના અર્થમાં બાળક/કિશોર હોઈ શકે છે, તો તેણે કાયદાની કલમ ૩૨ અનુસાર બાળ અદાલત/કિશોર અદાલત પાસેથી તારણો મંગાવવા જોઈએ. જો આ અદાલત દ્વારા પ્રાપ્ત તારણો સ્વીકારવામાં આવે, તો આ અદાલત કિશોર કાયદાની કલમ ૨૬ ના સંદર્ભમાં કિશોર અદાલતને કાયદાની કલમ ૨૧ અને ૨૨ અનુસાર આદેશ પસાર કરવાનો નિર્દેશ આપતો આદેશ પસાર કરવો જોઈએ.

અમે આ અભિગમ સાથે આદરપૂર્વક સંમત છીએ.

ગોપીનાથ ઘોષ વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય [(૧૯૮૪) સપ. માં આ અદાલતે ઉપરોક્ત નિર્ણયની નોંધ લીધી છે.એસસીસી ૨૨૮].

જોકે, આપણે નોંધ લઈ શકીએ છીએ કે રામદેવ ચૌહાણ ઉર્ફે રાજનાથ વિરુદ્ધ આસામ રાજ્ય [(૨૦૦૧) ૫ એસ. સી. સી. ૭૧૪] માં, શાળા રજિસ્ટર સામે ભારતીય પુરાવા અધિનિયમ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૩૫ ની જોગવાઈ લાગુ પાડવાના સંદર્ભમાં, એવું કહેવામાં આવ્યું હતું:

"એ વાતમાં કોઈ વિવાદ નથી કે બચાવ પક્ષ દ્વારા આધાર રાખતા વિદ્યાર્થીઓના પ્રવેશ રજિસ્ટર કોઈપણ કાયદાકીય જરૂરિયાત હેઠળ જાળવવામાં આવતા નથી.રજિસ્ટરના લેખકની પણ તપાસ કરવામાં આવી નથી. રજિસ્ટર બિલકુલ પેજ (sic) નથી.રજિસ્ટરના કોલમ ૧૨ માં "પ્રવેશ સમયે ઉંમર" નો ઉલ્લેખ છે.પ્રવેશો ૧ થી ૪૫ માં વિદ્યાર્થીઓની ઉંમર વર્ષો, મહિનાઓ અને દિવસોના સંદર્ભમાં દર્શાવવામાં આવી છે. એન્ટ્રી ૧ ની તારીખ ૨૫/૦૧/૧૯૮૮ છે જ્યારે એન્ટ્રી ૪૫ ની તારીખ

૩૧/૦૩/૧૯૮૯ છે. ત્યારબાદ, પ્રવેશ જપ સિવાય, પૃષ્ઠ સંપૂર્ણપણે ખાલી છે અને ૦૫/૦૧/૧૯૯૦ થી નવી પ્રવેશો કરવામાં આવશે, દેખીતી રીતે પ્રવેશ ૩૨ સુધી એક વ્યક્તિ દ્વારા. તમામ એન્ટ્રીઓ ૦૫/૦૧/૧૯૯૦ તારીખવાળી છે.વિવિધ તારીખો પર કરવામાં આવેલી અન્ય એન્ટ્રીઓ એક વ્યક્તિ દ્વારા અલગ અલગ શાહીમા કરવામાં આવી હોવાનું જણાય છે. વર્ષ ૧૯૯૦ માટેની એન્ટ્રીઓ એન્ટ્રી ૬૪ સુધીની છે, જે પછી ૧૯૯૧ની એન્ટ્રીઓ ફરીથી દેખીતી રીતે તે જ વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવે છે.એન્ટ્રી ૩૬ ફિરાતો ચૌહાણના પુત્ર રાજનાથ ચૌહાણ સાથે સંબંધિત છે. એન્ટ્રી ૩૨ સિવાયની બધી એન્ટ્રીઓમાં, ૦૫/૦૧/૧૯૯૦ પછીના કોલમ ૧૨ માં ઉંમરને બદલે કોઈ તારીખનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે જે બચાવ પક્ષ મુજબ સંબંધિત વિદ્યાર્થીની જન્મ તારીખ છે. પ્રવેશ ૩૨ માં સંબંધિત વિદ્યાર્થીની ઉંમર નોંધવામાં આવી છે. ૦૯/૦૧/૧૯૯૨ થી અમલમાં આવેલી એન્ટ્રીઓમાં ફરીથી કોલમ ૧૨ માં, વિદ્યાર્થીઓની ઉંમરનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, તેમની જન્મ તારીખનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો નથી.જે રીતે રજિસ્ટર જાળવવામાં આવ્યું છે તે કોર્ટને તેના પર કોઈ આધાર રાખવાનો વિશ્વાસ પ્રેરિત કરતું નથી. વિદ્વાન બચાવ પક્ષના વકીલે પણ

પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૩૫ મુજબ તેની અધિકૃતતા સ્વીકારવા માટે કાયદાની કોઈપણ જોગવાઈનો ઉલ્લેખ કર્યો નથી. આવા રજિસ્ટરમાં કરવામાં આવેલી નોંધોને કોઈપણ હેતુ માટે આરોપીની ઉંમરના પુરાવા તરીકે લઈ શકાતી નથી.

જોકે, અમે ભોલા ભગત વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય [(૧૯૯૭) ૮ એસસીસી ૭૨૦] માં આ અદાલતના નિર્ણયથી અજાણ નથી, જેમાં અદાલત પર જવાબદારી મૂકવામાં આવી છે કે જ્યાં સામાજિક-લક્ષી કાયદાના ફાયદાકારક સ્વભાવને ધ્યાનમાં રાખીને આવી દલીલ ઉઠાવવામાં આવે છે, ત્યાં તેની ખૂબ કાળજી સાથે તપાસ કરવી જોઈએ. જોકે, અમારો મત છે કે આનો અર્થ એ નથી કે જે વ્યક્તિ આ કાયદાનો લાભ મેળવવા માટે હકદાર નથી તેની સાથે ફક્ત એટલા માટે જ હળવું વર્તન કરવામાં આવશે કારણ કે આવી દલીલ ઉઠાવવામાં આવી છે. દરેક અરજીનો નિર્ણય તેની પોતાની યોગ્યતા પર થવો જોઈએ. દરેક કેસને રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવેલી સામગ્રીના આધારે ધ્યાનમાં લેવો પડશે.

ઉપરોક્ત નિર્ણયો આ અદાલત દ્વારા ઝાકેરિયસ લાકરા અને અન્ય વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્ય [૨૦૦૫] ૩ એસ. સી. સી. ૧૬૧ માં નોંધવામાં આવ્યા છે, જ્યાં આ કોર્ટની બેન્ચે ભારતના બંધારણની કલમ ૩૨ હેઠળ અરજી પર વિચાર કરતી વખતે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે ભલે તે જાળવી શકાય નહીં, રૂપા/

અશોક હુર્ડા વિરુદ્ધ અશોક હુર્ડા [(૨૦૦૨) ૪ એસ. સી. સી. ૩૮૮] માં આ કોર્ટના નિર્ણયને ધ્યાનમાં રાખીને, સમીક્ષા અરજીને ઉપચારાત્મક અરજીમાં રૂપાંતરિત કરવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ.[રાજ સિંહ વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય (૨૦૦૦) ૬ એસ. સી. સી. ૭૫૯ પણ જુઓ.

તેથી, અમારો અભિપ્રાય છે કે ગુનો થયાની તારીખે અપીલકર્તાની ઉંમરનું નિર્ધારણ વિદ્વાન સેશન્સ જજ દ્વારા નવેસરથી કરવું જોઈએ.

ઉપરોક્ત કારણોસર, આ અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવે છે અને આ બાબત અપરાધની તારીખના રોજ અપીલકર્તાની ઉંમરના સંદર્ભમાં આ બાબતને ધ્યાનમાં લેવાના નિર્દેશ સાથે વિદ્વાન સત્ર ન્યાયાધીશને મોકલવામાં આવે છે અને તે ઘટનામાં, તે અધિનિયમ અને કિશોર ન્યાય અધિનિયમના અર્થમાં બાળક અને/અથવા કિશોર હોવાનું જણાય છે જેથી તે મુજબ આરોપી સાથે વ્યવહાર કરી શકાય.જો તે ગુનો આચરવાની તારીખે બાળક ન હોવાનું જણાય, તો હાલની સજા માન્ય રહેશે.

આર. પી.

અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.